

Metodebeskrivelse for vidensnotat om overgange fra grundskole til ungdomsuddannelse

Vidensnotatet om overgange fra grundskole til ungdomsuddannelse er baseret på en vidensopsamling af international og skandinavisk litteratur om overgange fra grundskolen.

Dato
25.10.2017

Undersøgelsesspørgsmål og afgrænsning

Vidensnotatet om overgange fra grundskole til ungdomsuddannelse handler både om de processer, der knytter sig til elevernes afslutning af grundskolen og valg af ungdomsuddannelse, og om de processer, der knytter sig til elevernes opstart på en ungdomsuddannelse. Der er i vidensnotatet fokuseret på vejledning og uddannelsesafklarende aktiviteter i grundskolen og på indsatser, der understøtter en faglig og social inklusion og fastholdelse i opstarten på en ungdomsuddannelse. Det betyder, at vidensnotatet om overgange fra grundskole til ungdomsuddannelse har fokus på følgende spørgsmål:

Ref.
peh

Side
1/6

Hvilke former for vejledning og uddannelsesafklarende aktiviteter har en positiv betydning med hensyn til, at eleverne vælger og påbegynder en ungdomsuddannelse? Og hvilke indsatser understøtter faglig inklusion og fastholdelse i opstartsfasen på ungdomsuddannelserne?

Definitioner og begrebsmæssige afklaringer

Valg af ungdomsuddannelse er i denne sammenhæng valg af en studieforberedende eller en erhvervskompetencegivende uddannelse. Elevernes valg af ungdomsuddannelse forstås i denne sammenhæng både som et konkret valg af en ungdomsuddannelse og som en valg- og karrierelæringsproces, der foregår i udskolingen.

Det betyder, at der i videnspakken ikke er inkluderet forskning, der omhandler forberedende uddannelser, som ikke foregår i grundskoleregiet. Det drejer sig i en dansk kontekst fx om produktionsskoleforløb, supplerende undervisning på VUC, EGU-forløb etc.

Begrebet *vejledning* forstås her som vejledning med henblik på valg af ungdomsuddannelse. Der tages i søgningen afsæt i en forståelse af vejledning som en bred palet af indsatser, der kan udmønte sig i forskellige dialogbaserede aktiviteter, fx individuel vejledning, gruppevejledning og kollektiv vejledning. Vejledning i denne sammenhæng afgrænses fra den vejledning, der foregår i overgangen til arbejdsmarkedet (school to work transition).

Ved *uddannelsesafklarende aktiviteter* forstås aktiviteter, der kan foregå som en del af eller i tæt kobling med vejledningen om valg af ungdomsuddannelse og fx i samarbejde mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne. Der ses i videnspakken på aktiviteter i udskolingen, der kan være med til styrke elevernes konkrete kendskab til ungdomsuddannelserne og udfordre deres uddannelsesvalg, fx igennem introduktionsarrangementer, projektforsøg, virksomhedsforsøg, praktik, brobygning, valgfag eller andre former for forløb, der har til formål at styrke elevernes kendskab til ungdomsuddannelserne og deres valgkompetencer.

Indsatser i forbindelse med overgang til og opstart af ungdomsuddannelse er indsatser, der foregår i den indledende fase af uddannelserne og har til formål at understøtte elevernes inklusion på uddannelsen både fagligt og socialt. Der ses i videnspakken på indsatser på ungdomsuddannelserne, der kan være med til at styrke elevernes deltagelse, engagement og fastholdelse. Dette kan fx være i forbindelse med introduktionsforløb på ungdomsuddannelsen eller faglige forløb i udskolingen i samarbejde med ungdomsuddannelser eller som et led i vejledningen af eleverne.

Søgeprocessen

Der er gennemført to separate søgeprocesser: én med det formål at identificere international viden og én med det formål at identificere skandinavisk viden. Igennem disse to processer blev der indsamlet både empirisk primærviden og såkaldt metaviden, dvs. udgivelser, der samler og syntetiserer en væsentlig mængde sekundær litteratur inden for et område. Her kan der fx være tale om systematiske reviews, systematiske forskningskortlægninger, systematiske litteraturreviews/systematisk deskresearch, metaanalyser e.l. De internationale søgninger har haft særligt fokus på at identificere metaviden. De skandinaviske søgninger har haft særligt fokus på at identificere praksisnær viden, der er mest muligt omsættelig i en dansk uddannelseskontekst. For vidensnotatet om overgange fra grundskole til ungdomsuddannelse gælder det, at enkeltstudier, der rummer kulturelt overførbare handleanvisninger og praksisnær viden, er inkluderet i både den internationale og den skandinaviske søgeproces.

Søgninger er foretaget på baggrund af søgetermer identificeret med afsæt i definitioner og begrebsmæssige afklaringer for vidensnotatet. Søgetermerne blev kvalificeret af den nedsatte ekspertgruppe (se afsnit om ekspertgruppen side 5).

Internationale udgivelser

Søgninger

Der er udelukkende søgt efter internationale udgivelser i den internationale database ERIC.

Afgrænsninger:

- Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret på dansk, engelsk, norsk og svensk.
- Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret i perioden januar 2007 – januar 2017.
- Der er søgt efter udgivelser, der omhandler sammenlignelige skolesystemer, dvs. skolesystemer i OECD- eller EU-lande.

Skandinaviske udgivelser

Databasesøgninger

De skandinaviske databasesøgninger er udført i følgende databaser:

- Oria (NO)
- NORA (NO)
- SwePub (SE)
- DIVA (SE)
- Forskningsdatabasen (DK)
- Bibliotek.dk (DK)
- Evidensbasen (DK).

Der er så vidt muligt anvendt ens søgestreng (med sproglige tilpasninger) i de forskellige databaser. Da skandinaviske databaser er langt mindre effektive at søge i og indekserer langt færre udgivelser end fx ERIC, har det været nødvendigt at foretage omfattende håndsøgninger.

Håndsøgninger

Skandinaviske håndsøgninger er blevet udført hos centrale vidensproducenter, herunder:

- Center for Ungdomsforskning (CeFU)
- Nationalt Center for Erhvervspædagogik
- Gymnasiepædagogik/SDU
- SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)
- Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (KORA)
- Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning
- Kunnskapscenter for utdanning
- Utdanningsforskning.no
- Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education (NIFU)
- Velferdsforskningsinstituttet NOVA
- Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT)
- NordForsk
- Skolforskningsinstituttet (SKOLFI)
- Skolverket
- Skolporten
- Ifous.se (innovation, forskning och utveckling i skola och förskola).

Side

3/6

Afgrænsninger:

- Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret på dansk, engelsk, norsk og svensk.
- Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret i perioden efter 2007.

Screening, herunder kriterier for inklusion og eksklusion

Al litteratur er screenet på baggrund af de herunder anførte eksklusionskriterier.

Inklusion:

- Studiet undersøger, hvilke former for vejledning og uddannelsesafklarende aktiviteter der har en positiv betydning for elevernes overgang til ungdomsuddannelse, og/eller hvilke aktiviteter i opstartsfasen på en ungdomsuddannelse der har betydning for elevernes fastholdelse og sociale og faglige inklusion.

Eksklusion:

- Forkert dokumenttype: Studiet redegør ikke for empirisk forskning. Følgende betragtes ikke som empirisk forskning: editorials, kommentarer, anmeldelser, policydokumenter, lærebøger, biografier, rent teoretiske udgivelser og conferencepapirer. Specialer, masteropgaver mv. ekskluderes.
- Forkert type studie (gælder de internationale studier): Studierne er ikke metalitteratur, dvs. udgivelser, der samler og syntetiserer en væsentlig mængde sekundær litteratur inden for et område, fx systematiske reviews, systematiske forskningskortlægninger, systematiske litteraturreviews/systematisk deskresearch, metaanalyser e.l. *Obs.*: Dette kriterium bortfalder i de tilfælde, hvor studiet indeholder handlingsanvisninger om, hvordan vejledningsaktiviteter konkret udføres, og/eller om aktiviteter i opstartsfasen af en ungdomsuddannelse med positiv betydning for elevernes fastholdelse og inklusion på uddannelsen, der vurderes specielt velegnede til at blive overført til det endelige vidensnotat.
- Forkert udgivelsestidspunkt: Studiet er ikke publiceret i perioden januar 2007 – januar 2017. Dog med undtagelse af studier identificeret ved hjælp af referencer og eksperter.
- Forkert land: Studiet indeholder ikke data fra OECD- eller EU-lande. Dvs. at studiet ekskluderes, hvis empirien ikke er indsamlet i et sådant land.
- Forkert uddannelsesområde: Studiet undersøger ikke aktiviteter, der finder sted i relation til grundskoleområdet.
- Forkert sprog: Studiet er ikke publiceret på dansk, norsk, svensk eller engelsk.
- Forkert scope: Studiet har ikke fokus på vejledningsaktiviteter eller uddannelsesafklarende aktiviteter med betydning for overgang til og valg af ungdomsuddannelse, og/eller på, hvilke aktiviteter i opstartsfasen på ungdomsuddannelsen der har betydning for elevernes fastholdelse og sociale og faglige inklusion på uddannelsen.

Side

4/6

Screeningsproces

Screeningen omfattede flere trin, og hvert trin tog udgangspunkt i ovennævnte kriterier for inklusion og eksklusion:

- 1) I søgningen blev der identificeret i alt 2.313 studier. Disse studier blev screenet på baggrund af titler og eventuelle abstracts, og antallet af studier blev bragt ned til 101.
- 2) Listen med de 101 studier blev sendt til ekspertgruppen (se afsnit om ekspertgruppen på side 5), der tilføjede relevant kernelitteratur. Samtidig blev der tilføjet et mindre antal studier, der blev identificeret ved hjælp af referencer fra allerede identificerede studier.
- 3) Den samlede litteraturliste blev herefter screenet på såkaldt fulltext-niveau med fokus på hele studier frem for blot på titel- og abstractniveau. I denne fase blev referencerne igen screenet for relevans med henblik på at nedbringe mængden af studier til et antal, som kunne håndteres inden for projektets ressourcemæssige rammer. Et større antal studier blev ekskluderet efter gennemlæsning, og den anvendte litteraturliste indeholder 41 studier.

Videnskondensering

Efter søge- og screeningsprocessen beskrevet ovenfor er de centrale resultater og konklusioner fra udgivelserne blevet systematisk registreret og kondenseret med henblik på at besvare følgende spørgsmål:

- Hvad kan man lære af den internationale forskning?
- Hvad ved man fra kontekstnær skandinavisk forskning og vidensproduktion?
- Hvordan kan denne viden bringes i anvendelse?

Analyserammen for videnskondenseringen af hvert studie udgøres af følgende temaer:

1. Udskoling:

- a. Individuelle vejledningssamtaler
- b. Kollektive vejledningssamtaler/gruppevejledning
- c. Afklarende aktiviteter i forhold til beskæftigelse/job/profession
- d. Afklarende aktiviteter i forhold til fremtidigt studie/studiemiljø/undervisningsformer
- e. Faglige indsatser/faglig undervisning/læringsaktiviteter
- f. Forældreinddragelse
- g. Organisatoriske faktorer, der understøtter overgang.

2. Ungdomsuddannelse:

- a. Social inklusion/fastholdelse
- b. Særlige ressourcepersoner for udsatte unge
- c. Faglig inklusion/skabe sammenhæng i fag/indhold i undervisningen
- d. Eksternt samarbejde.

Derefter er produktionen af det egentlige vidensgrundlag for videnspakken blevet gennemført, hvor fokus har været på formidling i en kort og anvendelsesorienteret form efter følgende principper:

- Fokus på målgruppen (læringskonsulenter og praktikere) og på lokal anvendelse af den indsamlede viden
- Fokus på en pointetrevet formidling, hvor de mest centrale og anvendelige pointer i vidensgrundlaget klart og konkret fremhæves
- Fokus på hele eller dele af omsættelige indsatser, der meningsfuldt kan bringes i spil og/eller afprøves i den lokale kontekst.

Ekspertgruppe

Der blev i forbindelse med vidensnotatet nedsat en ekspertgruppe bestående af:

- Anne Görlich, postdoc, Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet
- Lene Poulsen, lektor, UCC
- Jeanette Østergaard, seniorforsker, VIVE (tidligere: SFI).

Gruppen har løst tre opgaver:

- 1) Kvalificeret søgetermer

- 2) Gennemlæst listen over de udgivelser, der blev identificeret i litteratursøgningen, og tilføjet relevant kernelitteratur, som ikke allerede var fundet i søgningen
- 3) Foretaget et fagligt review af vidensnotatet på baggrund af et fastlagt skema.

Kommentering og justering af vidensnotat

15. september sendte EVA et første udkast af vidensnotatet til kommentering i STUK. EVA har tilrettet vidensnotatet med afsæt i de modtagne kommentarer fra STUK (herunder kommentarer fra læringskonsulenter, der har indhentet kommentarer fra skoler). I arbejdet med at tilrette vidensnotatet har EVA haft særligt fokus på, hvordan vidensnotatet understøtter læringskonsulenternes arbejde og skolernes behov for viden.

Projektgruppe og samarbejdspartnere

Videnspakken er udviklet af en projektgruppe under projektledelse af chefkonsulent Mia Lange.

Designbureauet BGRAPHIC har udarbejdet den grafiske linje og stået for opsætning af vidensnotatet. Det infografiske bureau Ferdio har udviklet figurerne i videnspakken.